

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Koivula, Minna

Title: Jotain uutta, jotain vanhaa, jotain teknologista : journalismi, kehitystyö ja institutionaalinen muutos

Year: 2024

Version: Published version

Copyright: © Koivula 2024

Rights: CC BY-NC 4.0

Rights url: <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>

Please cite the original version:

Koivula, M. (2024). Jotain uutta, jotain vanhaa, jotain teknologista : journalismi, kehitystyö ja institutionaalinen muutos. *Media ja viestintä*, 47(1), 81-86.

<https://doi.org/10.23983/mv.142839>

Lektio

Minna Koivula

Jotain uutta, jotain vanhaa, jotain teknologista

Journalismi, kehitystyö ja institutionaalinen muutos

Syksyllä 2017 Yleisradio haki uutta työntekijää tittelillä ”ei-ihan-tavallinen-toimittaja”. Minä halusin epätoivoisesti olla tuo toimittaja. Halusin päästä pohtimaan, mihin journalismi menee tulevaisuudessa: mitä teknologioita se hyödyntää, miten ja kuka niistä hyötyy. Kävi kuitenkin niin, että jäin haussa niin sanotusti rannalle – ja sen jälkeen piti löytää toinen reitti samojen kysymysten äärelle.

Kuusi vuotta sitten olin teknologiauskovainen. Ajattelin, että digitaaliset teknologiat auttavat journalismia selviämään haastavista ajoista. 2010-luvun alkupuoliskon aikana oli jo käynyt selväksi, että internet ja sosiaalinen media olivat muuttaneet journalismin toimintaympäristöä perustavanlaatuisella tavalla. Alan haikailu menneisiin hyviin vuosiin oli suurilta osin turhaa. Haaveillessani toimittajan paikasta Ylen kehitystiimissä en kuitenkaan nähnyt sitä, mitä näen nyt: journalismin kriisin lääkkeeksi tarjottiin paradoksaalisesti samaa asiaa, joka oli sen toimintaympäristön alun perin tuhonnutkin – siis teknologiaa.

Näkemykset digitaalisten teknologioiden, eli erilaisten laitteiden, sovellusten tai alustojen, roolista journalismin tulevaisuudessa olivat tuolloin vielä avoimia ja epävarmoja, kenties varovaisen positiivisuuden sävyttämiä. Alan sisällä intoiltiin Periscopopen livelähetyksistä, Instagramin tarinoista ja hieman myöhemmin TikTokiin lyhytvideoista. Sosiaalinen media oli täynnä uusia mahdollisuuksia, jotka näyttäytyivät somea ymmärtävälle toimittajalle ”kiiltävinä uusina leluina” (Posetti 2018, 15).

Sama puhetapa leimasi myös journalismin tutkimusta 2010-luvun jälkipuoliskolla. Vaikka journalismi oli paperisen lehden tilauksiin ja mainoksiin perustuneen bisnesmallinsa romahduksen seurauksena yleisesti taloudellisessa kriisissä, ilmoilla oli optimismia. Innovointi, erityisesti uusiin teknologioihin ja niiden hyödyntämiseen liittyen, oli nyt tutkijoiden mukaan oleellista. Toimituksia ohjeistettiin hyödyntämään journalistiensä luovuutta uusien tuotteiden kehittämiseksi, jotta mediatalojen kassavirrat kääntyisivät kasvuun.

Näistä lähtökohdista lähti liikkeelle myös oma väitöstutkimukseni. Olen väitöskirjassani tarkastellut journalistien luovuutta, innovointia ja oppimista digitalisoituneessa toimitustyössä kolmessa tutkimusartikkelissa sekä kokoavassa osassa. Minua on koko väitöstutkimukseni ajan motivoinut ajatus siitä, että autan journalismia selviämään sen tielle asetetuista haasteista. Olen pyrkinyt tuottamaan

tutkimukseen nojaavaa käytännönläheistä tietoa siitä, miten teknologian kehitys muovaa nykypäivän toimitustyötä ja miten journalismia voitaisiin tulevaisuudessa tehdä entistä paremmin.

Varsin luontevasti tutkimukseni keskeisiksi käsitteiksi muodostuivat jo aivan alussa luovuus ja innovointi. Ne ovat monelle tuttuja arkielämänkin ilmiöitä, mutta toisaalta tutkimuskirjallisuus myös osoittaa, että niiden erottaminen toisistaan erityisesti journalismin kontekstissa on haastavaa. Arkikielessä luovuus ymmärretään yleensä uusien ja yllättävien ratkaisujen löytämiseksi. Toimitustyössä luovuuden käsitteen määrittelemisen vaikeus kuitenkin korostuu, sillä mikä tahansa osa journalistisesta työprosessista voidaan mieltää luovaksi: toimittaja voi keksiä luovan juttuaiheen, etsiä juttuunsa haastateltavia epätyypillisillä keinoilla, kirjoittaa juttunsa poikkeavalla tavalla tai jakaa jutun yleisölle yllättäviä kanavia pitkin.

Innovaatio on sen sijaan käsitteenä tutkijalle armollisempi, sillä sen määritelmään liittyy lähes aina taloudellisen edun tavoittelu. Innovaatioiden tutkimuksessa niin yleisesti kuin journalismin alallakin innovaatio ymmärretään useimmiten tuotteena, prosessina tai esimerkiksi uutena ratkaisuna, joka tuottaa yritykselle taloudellista etua suhteessa sen kilpailijoihin. Haasteet innovaation määrittelemisessä journalismin tutkimuksessa liittyvätkin pääasiassa kahteen seikkaan: Siihen, millaiset asiat lasketaan aidosti uusiksi alalla, jonka keskeisenä toimintaperiaatteena on jatkuva uuden tiedon tuottaminen ja toisaalta siihen, miten luovuuden ja innovaation välille vedetään raja. Voiko innovaatioprosessi olla kokonaisuudessaan luova? Vai kuuluuko luovuus vain innovoinnin alkuaskeliin, kuten ideointiin?

Toisaalta voidaan myös kysyä, onko näitä kahta ilmiötä ylipäättään tarpeen erottaa toisistaan. Väitöstutkimukseni alkumetreillä näin oli. Ensimmäinen artikkelini käsittelee luovuutta ja innovointia teknologiavälitteisessä journalistisessa työssä – siis sitä, miten toimittajat kehittelevät esimerkiksi juttuaiheita ja työprosesseja tilanteessa, jossa toimituksen jäsenet eivät istu samassa fyysisessä toimistotilassa, vaan päivittäinen viestintä tapahtuu videopuheluissa ja chat-sovelluksen kautta (Koivula, Villi ja Sivunen 2023). Tuolloin päädyin ratkaisuun, jossa määrittelin luovuuden arkipäiväisen toimitustyön piirteeksi – siis nimenomaan juttuprosesseihin keskittyväksi toiminnaksi, kuten ideoinniksi ja ideoiden kehittelyksi työkavereiden kanssa. Innovoinnin piti mennä pidemmälle: sen piti johtaa lopputulokseen, joka jollakin tavalla paransi toimittajien arkityötä esimerkiksi työn käytäntöjen osalta.

Toinen (Koivula, Laaksonen ja Villi 2022) ja kolmas tutkimusartikkeli (Koivula, Saari ja Villi 2023) toivat mukaan väitöstutkimukseni kolmannen keskeisen käsitteen, oppimisen. Toisessa artikkelissa kysyin, millainen on oppimista ja innovointia tukeva organisaatiokulttuuri ja millaiset seikat muovaavat sitä. Kolmannessa artikkelissa puolestaan kartoitin suomalaisten toimittajien oppimiskokemuksia ja niitä ohjaavia rakenteita. Määrittelen oppimisen kahdesta eri näkökulmasta. Toisaalta oppiminen on yksilön toiminnassa kokemuksen seurauksena tapahtuva pysyvä muutos, toisaalta oppimista voidaan ilmiönä hahmottaa myös työpaikalla vallitsevan oppimiskulttuurin kautta. Oppimiskulttuuri kuvaa tilannetta, jossa työntekijät oppivat yhdessä tutkimalla ja reflektoiden. Toimiva oppimiskulttuuri vaatii luottamusta, avoimuutta ja selkeää viestintää.

Miten luovuus, innovointi ja oppiminen liittyvät yhteen? Väitöskirjani kokoavassa osassa käytän tästä käsittekolmikosta lyhyemmin nimeä kehitystyö. Kehitystyö vastaa kysymykseen siitä, miten tulevaisuudessa voidaan tehdä parempaa journalismia.

Keskeisenä ajatuksenani on, että parempaa journalismia syntyy luovuuden, innovoinnin ja oppimisen kautta.

Väitöstutkimuksellani on ollut kolme tavoitetta: Ensinnäkin, olen pyrkinyt kuvaamaan kehitystyötä toimituksissa sellaisena kuin journalistit sen arjessaan kokevat. Siis vastaamaan kysymykseen siitä, miten toimittajat ovat luovia ja innovatiivisia, sekä miten he oppivat uusia asioita. Toiseksi tavoitteenani on ollut tarkastella digitaalisten informaatio- ja viestintäteknologioiden roolia kehitystyössä eli olen pyrkinyt ymmärtämään, millainen rooli erilaisilla teknologioilla on toimitustyön luovissa prosesseissa, miten ne muovaavat toimituksissa tapahtuvaa innovointia ja millainen on niiden vaikutus journalistien oppimisprosesseille. Kolmanneksi väitöskirjani tavoitteena on ollut myös kuvata niitä rakenteellisia seikkoja, jotka ohjaavat digitalisoitunutta kehitystyötä.

Tämä kolmas tavoite kumpuaa väitöstutkimukseni teoreettisesta viitekehystä, joka nojaa institutionaaliseen teoriaan (esim. Cook 1998; Sparrow 1999). Institutionaalinen teoria on alun perin sosiologiasta ja organisaatiotutkimuksesta ponnistanut teoreettinen suuntaus. Sen keskeisen ajatuksen mukaan erilaiset instituutiot, kuten esimerkiksi talous, laki tai journalismi, ohjaavat yksilöiden toimintaa abstraktien rakenteiden, kuten ideoiden, arvojen ja uskomuksien kautta (Ryfe 2019). Journalismissa tällainen rakenne voisi olla esimerkiksi objektiivisuuden ideaali, joka ohjaa mediaorganisaatiossa työskentelevän toimittajan käyttämään neutraalia kieltä, kuulemaan lähteitä tasapainoisesti sekä etäännyttämään itsensä raportoimastaan ilmiöstä.

Olen lähestynyt kehitystyötä laadullisin menetelmin – siis haastatteleamalla toimittajia ja mediatyöntekijöitä, havainnoimalla heidän työtään sekä keräämällä erilaisia digitaalisia aineistoja, kuten verkkokeskusteluja, dokumentteja ja diaesityksiä. Kahden ensimmäisen artikkelin aineistot koostuvat haastattelu-, havainnointi- ja digiaineistojen yhdistelmästä, kun taas viimeinen artikkeli nojaa yksinomaan haastatteluaineistoon. Analyysimenetelmänä olen hyödyntänyt laadullista iteratiivista lähestymistapaa, jossa luetaan sekä tutkimuskirjallisuutta että tutkimusaineistoa rinta rinnan. Analyysin tavoitteena on ollut sekä rakentaa teoriaa että tuottaa käytännön tasolla hyödyllistä tietoa tutkittavasta ilmiöstä (Tracy 2020).

Kolmen tutkimusartikkelini tulokset yhdessä osoittavat, että kehitystyö perustuu journalismin nykyisessä toimintaympäristössä vahvasti yhteistyölle ja verkostoille ja vaatii media-alan työntekijöiltä kykyä jatkuvaan oppimiseen ja reflektointiin. Journalismi ei siis ole yksittäisen toimittajan marssia demokratian puolesta, vaan aktiivista yhteistoimintaa matalan hierarkian verkostoissa. Lisäksi kehitystyö on ajallisesti hajanaisempaa ja sotkuisempaa kuin miten aiempi tutkimus on sitä kuvannut. Varsinkin innovointi on ymmärretty yleisesti varsin systemaattisena toimintana, mutta toisaalta väitöstutkimukseni havainnot osoittavat, että erityisesti luovan työn prosessi voi alkaa ja loppua, yskiä, hyppiä ja pomppia ennen saapumistaan päätökseen – jos sille nyt voi edes lopullista päätepistettä määrittää.

Teknologioiden rooli kehitystyössä hahmottuu niin ikään kolmen keskeisen havainnon kautta. Ensinnäkin teknologiat toimivat kehitystyön perustavanlaatuisina mahdollistajina, sillä ne fasilitoivat työntekijöiden välistä vuorovaikutusta ja viestintää sekä työn teon prosesseja. Toiseksi teknologiat myös käynnistävät kehitystyön prosesseja toimituksissa, sillä esimerkiksi sosiaalisen median alustoissa tapahtuvat muutokset vaativat mediaorganisaatioilta ja journalismilta muutoksia journalismin

tuotantoprosesseihin. Ja kolmanneksi teknologiat myös rajoittavat kehitystyötä, sillä ne tuovat sekä viestintään ja vuorovaikutukseen että itse journalistiseen työhön epävarmuuden elementin: ymmärtäähän kollegani, mitä palautteellani tarkoitin, kun en voi selittää ajatuksiani kasvotusten? Entä jos alustan algoritmi muuttuu taas, emmekä me pysy perässä?

Väitöskirjani kolmas tutkimuskysymys keskittyy kehitystyön institutionaalisiin puitteisiin eli niihin rakenteellisiin seikkoihin, jotka kehitystyötä toimituksissa ohjaavat. Näitä seikkoja ovat analyysini perusteella journalistisen työn rutiinit, toimitustyön teknologiakeskeisyys sekä markkinat.

Journalismi on rutinoitunutta työtä, jossa rutiinien seuraaminen on nähty sekä laadunvalvonnan että legitimiteetin mekanismina (Tandoc ja Duffy 2019). Seuraamalla journalistisessa prosessissa tiettyjä rutiineja, kuten neutraalia ääntä tai objektiivisuutta, toimittaja osoittaa kuuluvansa journalismin instituutioon ja takaa näin oman paikkansa ja uskottavuutensa kentällä. Aiemmassa tutkimuksessa rutiinit on kuitenkin nähty usein innovaatioiden ja luovuuden hidasteina, mikä on johtanut toimittajien leimaamiseen muutoskyvyttömiksi. Väitöskirjani tulokset viittaavatkin siihen, että näkökulma journalistisiin rutiineihin pitäisi päivittää: rutiinit suojaavat toimittajaa sekä kentän sisältä että ulkoa tulevilta hyökkäyksiltä, kuten vihapuheelta tai kuormittavilta työoloilta. Rutiinien omaksuminen on siten toimittajien hyvinvointiin ja turvallisuuteen liittyvä kysymys. Miltä siis näyttäisi journalismin tutkimus, jonka keskiössä olisikin näkemys rutiineista suojan välineenä, ei itsepintaisena muutosvastaisuutena?

Journalismin ja teknologian välinen suhde sen sijaan näyttäytyy tulosteni valossa monimutkaisempana kuin aiempi kirjallisuus on sen esittänyt. Aiempi tutkimus on usein esittänyt mediaorganisaatiot niin sanotusti ”päättöminä kanoina”, jotka ottavat käyttöön uusia teknologioita ilman sen suurempaa reflektointia (Posetti 2018; Evans 2018). Alkuperäisartikkelien tulokset sen sijaan nostavat esiin sen, miten monilla tavoilla mediaorganisaatioissa kyseenalaistetaan ja jopa vastustetaan teknologioista kumpuavia muutoksia nimenomaan refleksiivisellä otteella, ei pelkästään muutosvastaisuuden ilosta. Lisäksi teknologiaan keskittyvät tulokset nostavat esiin sen, että journalismin muuttuminen yksilökeskeisestä suorituksesta tiimityöksi voi osaltaan olla seurausta digitalisaatiokehityksestä.

Alkuperäisartikkelit herättävät tarkastelemaan myös journalismin ja markkinoiden suhdetta. Perinteisesti markkinoiden on ajateltu työntävän journalismia yhä tehostetumpaan suuntaan, jossa toimitusten resursseja leikataan ja sama tai jopa isompi määrä työtä pitää tehdä pienemmällä henkilöresursseilla. Analyysini kuitenkin osoittaa, että markkinat muovaavat toimituksissa tehtävää kehitystyötä myös yksilökeskemmin, sillä haastattelemi toimittajat kertoivat juuri markkinoiden aiheuttavan jatkuvan paineen oppia uusia (digi)taitoja ja näin varmistaa työn jatkuminen myös tulevaisuudessa. Markkinoiden rooli kehitystyölle oli siis kahtalainen: toisaalta ne kannustivat toimituksia ja toimittajia omaksuma uutta, mutta samalla niiden resursseja vähentävä vaikutus hankaloitti oppimista päivittäistyössä. Nämä ristiriitaiset paineet voivat puolestaan pitkällä aikavälillä vaikuttaa negatiivisesti media-alan työntekijöiden hyvinvointiin.

Kokonaisuudessaan väitöskirjan havainnot kertovat journalismin muutoksesta instituutiona. Määritelmällisesti instituutioille ovat merkityksellisiä nimenomaan toimintatavat, ideat, arvot, uskomukset, normit ja säännöt, jotka ylläpitävät instituution rajoja (Ryfe 2019). Väitöskirjani tulokset auttavat hahmottamaan, millä tavalla

journalismin toimintatavat, ideat ja uskomukset sekä arvot ovat muutoksessa. Tulosten perusteella voidaan hahmotella, miten nykymuotoinen journalismi on instituutiona vaikeaa määritellä tarkasti, sillä keskeiset ideat esimerkiksi siitä, mitä toimittajan pitäisi osata, ovat muutoksessa. Tulokset esimerkiksi viittaavat siihen, että sosiaalisten ja teknologisten taitojen merkitys tulevaisuudessa korostuu. Tämä näkemys eroaa aiemmasta toimittajan ideaalityypistä, joka on nähty enimmäkseen autonomisena vahtikoira-journalismin tekijänä. Keskeisimmät havainnot siis osoittavat, miten journalismi instituutiona toisaalta on muutoksessa ja toisaalta pysyy oleellisilta osin samanlaisena.

Minä siis väitän, että nykyjournalismi mukautuu ympärillään tapahtuviin yhteiskunnallisiin muutoksiin muuttamalla aiempaa yhteistoiminnallisemmaksi ja teknologiavetoisemmaksi. Nämä muutokset vaativat media-alan työntekijöiltä kykyä oppimiseen ja reflektointiin, joiden tavoitteena tulisi olla alan taloudellisen menestyksen turvaamisen lisäksi myös sen työntekijöiden kestävä ja merkityksellinen, hyvinvoiva tulevaisuus.

Yhä enenevässä määrin jokainen nykyjournalisti joutuu siis olemaan ”ei-ihantavallinen toimittaja” –pohtimaan journalismin tulevaisuutta, sen hyödyntämiä teknologioita, sekä niiden aiheuttamia seurauksia. Toivon, että väitöskirjani havainnot ovat tuoneet tähän työhön sekä konkreettista apua että ajatuksia, joilla kotimaisen journalistisen kentän tulevat vuodet ovat alan myllerryksestä huolimatta jälleen varovaisen positiivisuuden sävyttämiä.

FM Minna Koivulan journalistiikan alan väitöskirja Journalism made different: Continuity and change in contemporary newsrooms tarkastettiin Jyväskylän yliopiston humanistis-yhteiskuntatieteellisessä tiedekunnassa 9.1.2024.

Kirjallisuus

- Cook, Timothy E. 1998. *Governing with the news. The news media as a political institution.* Chicago: University of Chicago Press.
- Evans, Sandra K. 2018. “Making sense of innovation: Process, product, and storytelling innovation in public service broadcasting organizations.” *Journalism Studies* 19(1): 4–24. <https://doi.org/10.1080/1461670X.2016.1154446>
- Koivula, Minna, Saari, Tiina ja Villi, Mikko. 2023. “‘I love learning new things’: An institutional logics perspective on learning in professional journalism.” *Journalism.* <https://doi.org/10.1177/14648849231167786>
- Koivula, Minna, Villi, Mikko ja Sivunen Anu. 2023. “Creativity and innovation in technology-mediated journalistic work: Mapping out enablers and constraints.” *Digital Journalism* 11(6): 906–923. <https://doi.org/10.1080/21670811.2020.1788962>
- Koivula, Minna, Laaksonen, Salla-Maaria ja Villi, Mikko. 2022. “Practical, not radical: Examining innovative learning culture in a public service media organization.” *Journalism Studies* 23(9): 1018–1036. <https://doi.org/10.1080/1461670X.2022.2065339>
- Posetti, Julie. 2018. *Time to step away from the 'bright, shiny things'? Towards a sustainable model of journalism innovation in an era of perpetual change.* Oxford, UK: Reuters Institute for the Study of Journalism, University of Oxford.
- Ryfe, David M. 2019. “Institutional theory and journalism.” Teoksessa *The International Encyclopedia of Journalism Studies*, toimittaneet Tim P. Vos, Folker Hanusch, Dimitra Dimitrakopoulou, Margaretha Geertsema-Sligh ja Annika Sehl. <https://doi.org/10.1002/9781118841570.iejs0037>

Sparrow, Bartholomew. 1999. *Uncertain guardians: The news media as a political institution*. Baltimore, US: Johns Hopkins University Press.

Kirjoittaja

Minna Koivula, FT, projektitutkija

Minna Koivula työskentelee projektitutkijana Jyväskylän yliopiston kieli- ja viestintätieteiden laitoksella journalistiikan oppiaineessa. Koivulan tutkimus käsittelee journalistisen työn digitalisaatiota erityisesti uusien teknologioiden ja hyvinvoinnin näkökulmista.